

Kovács István

Szent László-szobor a litvánok székesegyházában

A Vlnában megforduló magyar turista bizonyára tiszteletét tesz a Báthory István lengyel király és litván nagyfejedelem által 1579-ben létrehozott egyetem régi épületében, amelynek udvar felőli árkados falán 1994-ben leplezték le az alapító uralkodó emléktábláját. Ennél jóval szembeszökőbb magyar „emlékpont” a litvánok Mekkájának tartott székesegyház első bal oldali kápolnájában látható egész alakos Szent László-szobor. Felállítását az indokolhatta, hogy a katedrális neve: Szent Szaniszló és Szent László székesegyház.

A Szaniszló krakkói püspököt 1079-ben meggyilkoltató Vitéz Boleszló fejedelem udvarában nevelt László ismerhette a mártír egyházfőt. Uralkodásának bizonyára a legkényesebb diplomáciai feladata volt, hogy a Magyarországra menekült kiátkozott lengyel fejedelmet, egykori pártfogóját ne földönfutó gonosztevőként fogadja.

Szentté avatása után László, az erényes lovagkirály Európa középső térségében példakép-uralkodó lett. Hedvig királynő férje, Jogaila (Jagelló) litván nagyfejedelem nem véletlenül kapta 1386-os krakkói megkeresztelkedésekor a László (Ulászló) nevet. A vilnai katedrális hajdani helyén, a pogány isteneknek áldozatot bemutató ligetben Jagelló Ulászló és fivére, Vytautas nagyfejedelem épített fából szentélyt, majd annak leégése után 1419-ben kőtemplomot. A székesegyház a XVII. században kapta mai

formáját. Hosszanti oldalfalait tizenegy-tizenegy kápolna tagolja.

A Szent László-kápolnában 1863-ban állították fel a magyar lovagkirály szobrát. Elkészítője az 1810-ben született Henryk Dmochowski lengyel szobrászművész, akinek életútja legalább olyan színes és izgalmas, mint Szent Lászlóé, noha inkább hazafias erények jellemzik, s nem a katolikus hitből fakadó elhivatottság. A Vilnai Egyetemen szerzett jogi magiszteri címet. Részt vett az 1830 novemberében az 1815-ös bécsi kongresszuson létrehozott, de az Orosz Birodalomba betagolt Lengyel Királyság területén kitört szabadságharcban. Litvániában egy partizáncsapat katonájaként harcolt. A függetlenségi harc leverése után Magyarországon át jutott ki Franciaországba, ahol azonnal bekapcsolódott a szabadkőművesek által támogatott karbonári mozgalomba. Eszmetársaihoz hasonlóan ő is meg volt győződve arról, hogy az 1830-as évek első felében egész Európát lángba borító forradalom tört ki, amely többek között a lengyel államiság helyreállítását is eredményezi.

A forradalmi lángok szítása céljából Sanders álnéven kereskedelmi ügynökként Galíciába utazott, ahol egy idő után bekapcsolódott az egész tartományt behálózó földalatti özszeesküvő mozgalomba. Az általa fel szabadítandónak hirdetett jobbágyok fogták el és adták át az osztrák hatóságoknak 1834 májusában. 1841-ben szabadult Kufstein erődbörtönéből és

jutott el ismét Franciaországba, ahol a leghíresebb tours-i és párizsi mesterek iskolájában tanult szobrászatot. Miután 1846 februárjában az osztrák hatóságok a fellázított galíciai jobbagyokkal verették le a Lengyel Demokrata Társaság által kirobbantott nemeselek megmozdulását, Dmochowski elkészítette Metternich és a parasztervezér, Jakub Szela kettős éremarc-képét, amely több száz példányban terjedt Európában. Az ikerarc-kép azt sugallta, hogy mind a hivatalnokai által a galíciai nemesség lemészárlására buzdító Metternich, mind a tömegmészárlást irányító Jakub Szela felelős az ördögien kitervelt és végrehajtott akcióért, amelynek több mint ezer ember és négyszáz udvarház esett áldozatul. Az érem, amely egyszeriben ismertté tette a szobrászművész nevét, meghatározó módon járult hozzá Metternich kompromittálásához, aki hiába tiltakozott az ércbe vésett vád ellen a nemzetközi sajtóban.

Dmochowski 1851-ben Londonon át kivándorolt az Egyesült Államok-

ba. Hosszú évekre Philadelphiában telepedett le, ahol Henry D. Sanders néven jegyezte alkotásait. Elismertségét jelzi, hogy a Kongresszus megrendelésére elkészítette az amerikai függetlenségi háborúban, 1779-ben hősi halált halt Kazimierz Pułaski tábormok – aki az öt hónappal azelőtt, május 11-én mellette elesett Kováts Mihály ezredes barátja volt – szobrát, amelyet Savannahban lepleztek le 1855-ben. Ugyancsak a Kongresszus megbízásából mintázta meg Tadeusz Kościuszko és Thomas Jefferson mellszobrát is. Garibaldi és La Fayette emlékét is megörökítette. Életrajzában szerepel, hogy Kossuth Lajos szobrát is elkészítette amerikai útja hatására. Amennyiben erről írásos vagy illusztrált anyag előkerülne, kijelenthető, hogy nemcsak Szent László, hanem a világ első Kossuth-szobra is Henryk Dmochowski nevéhez fűződik.

A II. Sándor cár által 1856-ban meghirdetett amnesztia következtében 1860-ban Poznań érintésével visszatért Vlnába. A krími háborút követően, I. Miklós cár halála után Oroszországra köszöntő szabadabb légkörben bízták meg Szent László szobrának megformálásával. A szobor 1862-ben készült el. Az 1863. január 22-én Orosz-Lengyelországban kirobbant lengyel szabadságharc földalatti kormánya Henryk Dmochowskit a Gyisznai kerület kormánybiztosi tisztségével bízta meg. Száz főből álló csapatát 1863. május 14-én egy túlerőben lévő cári különítmény meglepte és szétverte. Az összecsapásban Henryk Dmochowski is elesett.

Az általa elkészített Szent László-szobrot egy hónappal a halála után helyezték el és szentelték meg a lovagkirályról elnevezett kápolnában, ahol ma is látható.